

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 34, Şubat 2019, s. 24-38

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.4783>

Prof. Dr. Erdal FIRAT

St. Clements Institute - Yönetim Bilimleri Profesörü, prof.dr.erdalfirat@gmail.com

AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARIYLA TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİ

Özet

Avrupa Birliği, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasından itibaren birçok ülkenin üye olmak istediği bir oluşum oldu. Üye ülkelerin ulaştığı sosyoekonomik koşullar ve politik güç, Türkiye'nin de üye bir ülke haline gelmenin kendisine sağlayacağı büyük avantajları görmesini sağlamıştı. Türkiye, üyelik başvurusunda bulunmak istiyordu.

Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) ilişkileri, üyelik süreci tarihi, Türkiye ve Avrupa Birliği arasında olan anlaşmalar, gelinen noktalar, gelişmeler ve değişiklikler uzun yıllardır devam etmektedir. 50 yılı aşkın bir sürenin geçmesine rağmen Türkiye halen Avrupa Birliğine tam üye olamamıştır.

Üyelik aşamaları ve AB'nin talep ettikleri çok önemli değişimleri getirmekle beraber zorlu bir süreç olarak değerlendiriliyordu. Bu çalışmada Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerinin başlangıcı, üyelik süreci, Türkiye'nin üye olamamasının sebepleri ve bunlara çözüm önerileri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Siyaset, Uluslararası İlişkiler

TURKEY'S EU MEMBERSHIP WITH ITS ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Abstract

Since the establishment of the European Economic Community, the European Union has become an entity that many countries want to become a member of. Socio-economic conditions and political force that the member states reached gave Turkey an idea of the big advantages becoming a member state could bring. Turkey, wanted to apply for membership.

Turkey and the European Union (EU) relations, membership process history, agreements between Turkey and the European Union, reached points, developments and changes have continued for many years. Despite the passage of more than 50 years Turkey has still not a full member of the European Union.

It was considered a challenging process, bringing about the important changes that the EU wanted and the membership stages. In this study, the start of Turkey's relations with the EU accession process, the causes of Turkey could not became a full member and the solutions will be discussed.

Keywords: European Union, Turkey, Turkey - European Union Relations, Politics, International Relations

GİRİŞ

Avrupa Birliği'nin Kısa Bir Tarihi

Sovyetler Birliği savaştan sonra Doğu Avrupa Ülkeleri üzerinde kontrolü ele geçirmişti. Yugoslavya'da Josip Broz Tito komünist rejimi kurmuştu. Aynı zamanda Yunanistan'da komünist-antikomünist iç savaş vardı. Sovyetler, Almanya'nın önemli bir kısmının yanında Avusturya'yı da işgal etmiş ve Türkiye'yi tehdit ediyordu. (Sander, 1992) Bütün bunlarla beraber Avrupa ülkeleri de maddi ve manevi kayıplar yaşamışlardı. Bu kayıpları, Avrupa ülkeleri şiddete başvurmadan geri kazanmak istiyorlardı. (Aydoğan, 2002) 1870-1945 yılları arasında Fransa ve Almanya arasında savaşlar yaşandı. Savaşlarda binlerce insan yaşamını yitirdi. Yaşanan bu felaketlerden sonra Avrupalı liderler barışın sürdürülebilmesi için tek yolun, ülkelerinin ekonomik ve siyasi yönlerden birleşmesi olduğuna inanıyorlardı. Avrupa ülkelerinin bütünleşmesi için Fransa ve Almanya arasındaki gerginliğin aradan kaldırılması çok önemliydi.

Avrupa ülkelerinin bir araya gelmek istemesinin bir diğer sebebi de "Sovyet tehdidi"dir. SSCB o dönemlerde Doğu ve Orta Avrupa bölgesinde kontrolünü genişletmek istiyordu. Bu da Avrupa ülkelerini kaygılandırıyordu. Avrupa, bütünleşme düşünceleri içindeyken bir diğer önemli gelişmede Winston Churchill'in 1946'da Zürih'te bir konferansta yaptığı konuşma olmuştur. O yaptığı konuşmada; "Kalıcı barışın sağlanması için Avrupa Birleşik Devletlerinin kurulması şarttır" demiştir. Bu şekilde o Avrupa'nın karşılaştığı problemlerin çözümünün birlik oluşturulmasından geçtiğini belirtmiştir. Bu konuda öncelikle yapılması gereken şey bir Avrupa birliğinin yaratılması, Fransa ve Almanya arasında ortaklık kurulmasıydı. (Ülger, 2007) Bu nedenler doğrultusunda, 1950 yılının Mayıs ayında "Schuman Deklarasyonu" imzalandı. Bu bildirge Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schumann'ın isteği üzerine imzalanmıştır. İmzalanan bu deklarasyonla, Savaşın, iki büyük düşmanı Fransa ve Almanya Ruhr bölgesindeki kömür ve çelik madenlerini beraber işletmesi için "uluslarüstü" bir örgüt kurması ve bu örgüte bütün

Avrupa ülkelerinin katılma izninin olduğu kabul ediliyordu. Bu deklarasyonun metni “Avrupa'nın Babası” olarak tanınan Jean Monnet tarafından hazırlanmıştır. (Günoğur, 1993)

Schuman'ın birleşik Avrupa'ya dair düşünceleri Paris'te 1951 yılının Nisan ayında uygulanmaya koyulmuştur. Aynı yılda Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur. Topluluğun kurulması Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda'nın katılımı ile gerçekleşmiştir. (Tekinalp, 2000) Topluluğun amacı; Almanya ve Fransa arasındaki gerginliği ortadan kaldırmak ve anlaşmazlıkları barış yoluyla çözmektir. Aynı zamanda bu iki ülkeye ait kömür ve çelik sanayi bölgelerini ortak denetim altında tutmaktır. Böylece savaşın yaşanması için herhangi bir imkân sağlanmayacaktı. Ekonomik bütünleşme sürecinde AKÇT çok ciddi bir aşama olarak düşünülüyordu. Bu sebepten de AKÇT'nin ortaya çıkmasının başlıca sebebi siyasi sebepler olarak gösteriliyordu. (Bozkurt et al., 2004) AKÇT uluslararası bir örgütlenme değil, kurumsal yapılanma olarak şekil kazanmıştı. Yani, ülkeler ulusal egemenlik haklarının bir kısmından vazgeçiyorlar ve bu hakları uluslar üstü bir topluluğa devrediyorlardı.

AKÇT'nin oluşumundan sonra, Avrupa Savunma Topluluğu ve Avrupa Siyasal Topluluğu'nun kurulması fikirleri ortaya atılmış ve aynı zamanda kurulması beklenen bu toplulukların kurucu antlaşmaları imzalanmıştır. Ancak daha sonra Fransa tarafından veto edildiği için bu topluluklar başarısız olmuştur ve bu sebeple üye devletler Avrupa Ekonomik Topluluğu(AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu (AAET) kurmuşlardır.

AET ve AAET 1957 tarihinde Roma Antlaşması'yla kurulmuştur. Bu antlaşmanın imzalanması 6 ülke tarafından gerçekleşmiştir. (Türe, 2004)

Roma Antlaşması ile ayrıca;

-İç pazarda mevcut olan, özellikle ticarete yönelik engellerin ortadan kaldırılması ve ortak pazarın oluşturulması,

-Gümrük tarifelerinin ortak bir şekilde 3. ülkelere yönelik olarak oluşturulması,

-Üye ülkeler arasında bazı engellerin kaldırılması. Sözü geçen bu engellere; sermayenin, malların, hizmetin ve kişilerin serbest dolaşımının önündeki engeller dâhildir.

- Ortak Tarım Politikasının oluşturulması,

-Avrupa Sosyal Fonu'nun ve Avrupa Yatırım Bankası'nın kurulması hedeflenmiş ve bütün bunlar için 12 yıllık bir süre belirlenmiştir.

Üç Topluluk oluştuktan sonra 1965 tarihinde Füzyon Antlaşması imzalandı ve bu antlaşma 1967 yılında yürürlüğe girdi. Antlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından kurulan üç topluluğun yürütme organları birleştirilmiştir ve ardından Toplulukta mevcut olan Konsey ve Komisyon sayısı bire indirilmiştir. Konsey ve Komisyon'un üç topluluk içerisinde de hizmet vermesi öngörülmüştür. (Ülger, 2003) Füzyon Antlaşması AB tarihinde ciddi değişiklikler yapan ilk antlaşmadır.

Kurucu Antlaşmaların dışında 1986 yılında Avrupa'da dış politikada iş birliğinin yenilenmesi ve ortak pazarın oluşması için Avrupa Tek Senedi(ATS) adını taşıyan bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma ile iç pazarla ilgili düzenlemeler yapılmıştır. (Herdegen, 2007) Avrupa Tek Senedinin kurulmasındaki en önemli sebep, uzun zamandır gerçekleştirilemeyen malların, sermayenin, kişilerin ve hizmetlerin serbest bir şekilde hareket edebildiği Ortak Pazar'ın gerçekleştirilmesiydi. (Özcan, 1999) ATS 34 maddeden oluşuyordu ve 5 alanda yeni

düzenlemeler getirmektedir. (Karluk, 1998) Tek Senet yürürlüğe girdikten sonra bazı inançlar ortaya çıkmıştır. Ekonomik ve politik bütünleşmenin hayata geçeceği ve topluluğun kurumsal faaliyetinin sağlanacağı bu inançlar içinde yer alıyordu.

Tek Senet'le elde edilen başarı sonrasında, Avrupa'da bazı gelişmeler yaşandı. Öncelikle Berlin duvarı yıkıldı ve sonrasında iki Almanya birleşti. Sovyetler Birliği'nin dağılması neticesinde, Avrupa'da ekonomik ve parasal birlik ve politik bütünleşme çalışmaları hızlanmaya başladı. Ekonomik ve Parasal Birliğin aşamaları ve bu süreç boyunca izlenmesi gereken politikalar Maastricht antlaşmasında geniş bir şekilde belirtilmiştir. "Avrupa Birliği Antlaşması" olarak bilinen ve 1992 yılının şubat ayında imzalanan Maastricht Antlaşması birçok sayıda ek protokolden ve iki yüz maddeden oluşuyordu. Bu Antlaşma, AB üyesi olan ülkeler arasında tahmini iki yıl sürecek müzakere döneminden sonra sonuçlanacak uzlaşma vasfındadır. Böylece bütün Topluluk için uygulanan ortak kararların yanında üç topluluğun antlaşmalarını farklı değişikliklerle güncelleştirerek bir fonksiyonel "Tek Avrupa Topluluğunun belirginleşmesi sağlanmıştır. (Canbolat, 1998)

Maastricht Antlaşması sonrasında 1997 yılının Ekim ayında Amsterdam Antlaşması imzalandı ve 1999 yılında yürürlüğe girdi. Antlaşmanın amacı Maastricht Antlaşması'nı günün şartlarına uyarlamak, tek para birimine geçiş için AB'yi ve üye ülkeleri hazırlamaktır. Amsterdam Antlaşması ile Avrupa Toplulukları Antlaşmasının madde numaraları değiştirilmiştir. Karar alma mekanizmalarında ve kurumsal yapıda Avrupa kurumları genişledikten sonra, doğru bir şekilde işleyişini sağlamak için gereken değişikliklerin yapılması amaçlanmış ve bununla birlikte değişikliklerin Antlaşmaya yansıtılması mümkün olmamıştır. Bu sebepten de Amsterdam antlaşmasının memnun etmeyen sonuçlarından sonra Nice antlaşması AB'nin genişlemesi için gereken şartları oluşturmak için 2001 yılında AB'ye üye olan devletlerin dışişleri bakanları tarafından imzalanmıştır. (Arsava, 2002) Amsterdam Antlaşması ile güçlendirilen Komisyon Başkanının rolü Nice Antlaşması ile daha da güçlü hale getirilmiştir ve böylece, üye sayısı arttığı için etkin çalışması zor hale gelen Komisyon bu eksikliğini Komisyon Başkanının rolünü güçlendirerek gidermeye çalışmıştır. Aynı zamanda kurumsal yapıda denge sağlanmıştır. (Arsava, 2002)

Nice Antlaşması ile yapılan düzenlemeler aşağıda gösterilmiştir; (Bal, 2011)

- AB Kurumlarının işleyişinde üye olacak yeni 12 ülke dikkate alınacak şekilde düzenlemeler yapılmıştır. Kurumların şekillendirilmesi de 27 üyeye göre yapılmıştır.
- Karar alma sürecine bağlı olarak oybirliğinin uygulanmış olduğu 29 mevzuda nitelikli çoğunluk işleme konulmuştur.
- AT Resmi Gazetesinin ismi AB Resmi Gazetesi şeklinde değiştirilmiştir.

Nice zirvesinden hemen sonra, 2001 yılında Laeken Zirvesi gerçekleşti. Bu zirvenin sonuç bildirgesinin 8. Maddesinde "2004 yılında Lüksemburg'da belirlenmiş olan ülkelerin üye olabilecekleri ancak bunun için öncelikle ülkeler müzakerelerini 2002 yılının aralık ayında tamamlamalıdır" şeklinde ifade kullanılmıştır. Laeken zirvesinde Bulgaristan ve Romanya'nın gösterdiği çabalar dikkate alınmış, ancak onların üyelikleri sonraki tarih için kararlaştırılmıştır. Bu Zirvesinin ortaya koyduğu hedefler şu şekildeydi; AB içinde yetkilerin nasıl çalıştığı ve genel olarak işleyişi, AB içerisinde demokrasinin, şeffaflığın daha da artması ve AB Anayasasının oluşumu. (Oder, 2004)

Anayasa'nın imzalanmasıyla beraber bazı tartışmalar yaşanmıştır. Bunlar; AB'de Anayasa'ya gerçekten ihtiyaç duyulup duyulmaması, AB'nin kurucu antlaşmalarının anayasal özelliklerinin olup olmaması, bu Anayasanın uluslararası bir antlaşma mı yoksa gerçekten de bir anayasa olduğudur. Kurucu antlaşmaların anayasal özelliklere sahip olup olmadığı konusu AT'nin ortaya çıktığı zamanlarda da tartışılan bir konuydu. Ancak bu konu o dönemde gündemden düşmüştü. Çünkü, konu siyasi birlik çağrışımına sebep olabilirdi. AT'nin ekonomik birlikten siyasi birliğe doğru gelişmesiyle bu konu yeniden gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Kurucu antlaşmaların anayasal özelliklerinin olduğunu Roma antlaşmasından Nice Antlaşmasına kadar uzanan bir döneme baktığımızda görmemiz mümkündür. Klasik devlet hukukunu aşan bu antlaşmaları ulusal anayasalarla karşılaştırırsak bazı paralelliklerin ortaya çıktığını görebiliriz. (Arsava, 2003)

Avrupa Anayasası 25 üye ülke tarafından kabul edildiği takdirde kurucu antlaşmalar yerini tek bir anayasaya bırakacaktı. Ancak Fransa referandumda hayır diyerek Anayasa'nın yürürlüğe girmesini engellemiştir. Neticede çözüm için ortaya farklı öneriler atılmıştır. Önerilerden biri, daha önce İrlanda'daki referandumun tekrarlanmasında olduğu gibi, hayır oyu çıkan ülkede referandumun yeniden yapılmasıdır. Ancak tabii ki Anayasa'yı reddeden ülkelerde evet oyunun çıkması zor gibi görünmektedir. Bir diğer öneri ise, Anayasa'nın metinlerinde değişiklikler yapılması ve tekrardan ülkelerin onayına sunulmasıdır. Bu önerinin de diğer üye ülkelerin tepkisine sebep olacağı belirtilmektedir. Öne sürülen en etkili yöntem ise Nice antlaşmasına Anayasa'da kabul gören hükümlerin ilave edilmesidir. (Uçkan, 2005)

Avrupa'nın anayasallaşması sürecini kesintiye uğratan Hollanda ve Fransa referandumlarından sonra devlet ve hükümet başkanları iki yıllık düşünme sürecine girmiştir. Bu süreç içerisinde bazı önemli adımlar atılmıştır. İtalya'nın İçişleri Bakanı Giuliano Amato çalışmalar yapmıştır ve 2007 yılının Haziran ayında 70 madde ve 50 sayfadan ibaret metin hazırlamıştır. (Yanıkdağ, 2010) Fransa ve Hollanda'da anayasanın reddedilmesinden sonra ilk olarak 2007 yılında kurumsal değişiklik yapılması ve kara alma sürecinin basitleştirilmesi için Lizbon Antlaşması çalışmalarına başlanmıştır. Lizbon Antlaşması 2007 senesinde bazı devletlerin istekleri çerçevesinde yapılmış olan değişiklikler doğrultusunda imzalanmıştır. (Baykal, 2007) Lizbon antlaşmasının en geç 2009 yılında yürürlüğe girmesi öngörülmüştür. Bu antlaşma mevcut antlaşmaları değiştiren bir antlaşma olarak biliniyor. Lizbon Antlaşmasını genel olarak değerlendirirsek bazı hükümlerin değiştirildiğini ancak bazılarının da olduğu gibi kaldığını görebiliriz. Antlaşmada Fransa ve Hollanda'da referandumla kabul edilmeyen yazı uyumlu hale getirilmiştir. Bu yazı devletlerin bağımsızlığına daha az müdahale edecek şekilde getirilmiştir. (Tezcan, 2008)

Lizbon Antlaşması 441 maddeden ve bir önsözden ibaretti. Bununla beraber Antlaşma 37 protokol ve birçok ortak deklarasyon ile tamamlanmıştır. Lizbon Antlaşmasının imzalanmasındaki temel amaç, daha demokratik işleyen, insanlara daha fazla hak ve hürriyet kazandıran, güvenli ortamda güçlü Avrupa yaratmaktır. Bu antlaşma iki kez referanduma sunulduktan sonra ikinci referandumda kabul edilmiştir ve Çek Cumhuriyeti'nde onaylanmıştır. Çek Cumhurbaşkanı Klaus 3 Kasım 2009 yılında Antlaşmayı imzalamıştır. Başka ülkelerin parlamentolarında ise doğrudan onaylanmıştır. Lizbon Antlaşması AB Antlaşması ve AT'yi kuran Antlaşmalarda değişiklik yapmaktadır ve aynı zamanda bu antlaşmayla AT'yi kuran Antlaşma'nın ismi değiştirilerek AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma olmuştur. (Özdemir, 2009)

Türkiye'nin AB'ye Üyelik Süreci ve Türkiye-AB İlişkileri

Avrupa Birliği küreselleşen dünyada bütünleşmenin en başarılı örneğidir. Özellikle birçok gelişmekte olan ülke açısından bu birliğe katılmak büyük önem taşımaktadır. Ülkeler AB'ye üye olmak için büyük bir çaba içerisindeyler. Türkiye AB'nin bu özelliğini çok erken dönemlerde fark etmiş, Soğuk Savaş sonrası değişen dünya sisteminde Batı bloğunun bir parçası olmak istemiştir. Türkiye 1950'lerden itibaren birliğe dâhil olmak için girişimlerde bulunmuştur.

Türkiye'nin 1959 yılında AB'ye ortak üyelik müracaatı ile başlayan ve 1987 yılında Avrupa Topluluğuna tam üyelik başvurusuyla devam eden süreç Türk Dış Politikası açısından büyük bir dönüm noktasıdır. Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren başlayan bu batıya yönelme politikası, kurulan Türkiye Cumhuriyeti döneminde hızla artmaya devam etmiştir. Türkiye bu anlamda çaba sarf eden tek Müslüman ülke konumundadır. Demokratik ve laik yönetim şeklini benimsemiş, batı dünyası ile ortak bir sınıra sahip olması ve diğer Müslüman ülkeler arasında ekonomik, sosyal ve siyasi olarak en gelişmişler arasında yer alan Türkiye yüzünü batıya doğru dönmüştür. (Özer, 2009). Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması ve AB üyeliğine talip olması bazı komplo teorilerini gündeme getirmiş, AB'nin bir Hristiyan birliği olduğu ve Türkiye'yi birliğe bu nedenle almak istemediği tartışılmaktadır.

Türkiye ve Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki ilişkiler bir bakıma 8 Haziran 1959'da Yunanistan'ın birliğe ortaklık başvurusunun ardından hız kazanmıştır. Türkiye 31 Temmuz 1959 yılında bu konuyu TBMM'ye bile getirmeden yaptığı ortaklık başvurusu ile süreci başlatmaktadır. Bu alelacele yapılan başvurunun asıl nedeni Yunanistan'ın başvuru yapmış olmasıdır. Bu başvuru TBMM'de değerlendirilmemiş basında ve kamuoyunda pek yer almamış, tartışılmamış ve dikkat çeken bir konu olmamıştır. (Sönmezoğlu, 2006). Son zamanlarda batı ile yapılan yakınlaşma politikalarından biri olarak algılanmış ve üzerinde ciddiyetle durulmamıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan yenedünya düzeninde Türkiye tercihini Batı bloğundan yana kullanmıştır. İlk olarak o zamanki adı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılmak için başvuru yapmış ve böylelikle Türkiye AB ile ilişkilerinde uzun yıllar inişli çıkışlı bir sürecin başlamasına da vesile olmuş oluyordu. Türkiye AB üyeliği yolunda uzun bir süre çaba serf edecek ve bu ikili yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen ilişkiyi tamamen koparmamıştır. Ankara antlaşması ile birlikte de ilk resmi adım atılmış oluyordu.

Başvurudan hemen sonra başlayan görüşmeler yaklaşık dört yıl sürdü. Bu görüşmeler sırasında ortaklık antlaşması oluşturma çalışmaları (28 Eylül 1959 - 25 Haziran 1963) on turda tamamlanarak, Geçici Protokol, Mali Protokol ve Son Senet ile birlikte 12 Eylül 1963 Ankara Antlaşmasında imzalanmış ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmaya göre Türkiye'nin örgütle bütünleşme süreci 3 aşamada gerçekleştirilecekti. İlk aşama beş yıllık bir "hazırlık dönemi"; ikinci aşama on iki yıllık bir "geçiş dönemi" ve son olarak da beş yıllık son dönemdi. Bütün bu dönemlerin sonunda Türkiye'nin topluluğu kuran Roma Antlaşmasının bütün yükümlülüklerini üstlenmesi, fiiliyatta tam bir üye konumuna ulaşması ve fiili durumun hukuki boyut kazanması için AET ve Türkiye arasında anlaşma imzalanmıştır. (Sönmezoğlu, 2006). Türkiye ve AB arasında ki 3 aşama belirtilen yıllardan çok daha fazla süre geçmesine rağmen Türkiye AB'ye tam üye olamaya yaklaşmamıştır bile. Bu durumu oluşturan etkenlerden biri de Türkiye'de yaşanan askeri darbelerle demokrasinin sürekli kesintiye uğramasıdır.

23 Kasım 1970'te Türkiye ile AET arasında aşamalı olarak gümrük birliği kurulması öngörülmüş ve bu doğrultuda yapılan katma protokol Brüksel'de imzalanmıştır. Bu katma protokol ile bazı mallarda 12, bazılarında ise 22 yıllık bir geçiş süreci uygulanarak sonunda bir Gümrük Birliği kurulmasını öneriyordu. 1 Ocak 1973'te katma protokol resmen yürürlüğe girmiştir. (Bolat, 1990)

AET ile başlayan Müzakere süreci, 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ile kesintiye uğramıştır. (Koçer, 2009). Bu tarihten sonra değişik girişimlerde bulunulmuş, bazen yakınlaşma sağlanmışsa da gerçek anlamda bir adım atılmamıştır. 1980 darbesi ile birlikte Türkiye'nin AB serüveni tamamen kopma noktasına gelmiştir. Türkiye-AB ilişkileri 1990'lardan itibaren canlanmaya başlamıştır. Genelde gümrük birliğine girmek için tam üye olmak gerekirken Türkiye için ise bu durum tersinden işlenmiş, önce gümrük birliği sonra tam üyelik denmiştir. Bu dönemde yapılan zirvelerde Türkiye AB'ye üye olacak ülkeler arasında gösterilmiştir. 1997 Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'nin tam üyeliğe sahip olma ehliyeti tekrarlanmıştır. (Özer, 2009). Ardından 1998'de yapılan Cardiff Zirvesi'nde Türkiye'nin konumu üye adayı statüsüne getirilmiştir.

Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığa uygun olduğu yönünde açıklamalar olmasına karşın, Türkiye birliğe aday ülke olamamıştır. Helsinki Zirvesinde AB'nin Türkiye'ye karşı tutumunu değiştirmesinin bazı önemli nedenleri vardır. Asıl önemli nedenler siyasi ve ekonomiktir. Türkiye'nin stratejik konumu dolayısıyla ve özellikle Kosova krizinden sonra AB Türkiye'yi birliğin dışında tutma riskini göze alamamıştır. AB'nin Ortadoğu'da barışı, Kafkaslarda demokrasiyi ve Balkan ülkelerinde istikrarı sağlama hedefi vardır. Türkiye'nin bu bölgelerle olan yakınlığı ve ilişkileri dolayısıyla Türkiye göz ardı edilememektedir. Bunun haricinde AB'nin NATO'dan bağımsız olarak oluşturduğu savunma yapısı da Helsinki'de Türkiye'ye aday ülke statüsü verilmesinde önemli bir etkidir. (TCMB, Avrupa Birliği Helsinki Zirvesi ve Türkiye)

1999 yılında Helsinki Zirvesinde Türkiye'ye verilen aday ülke statüsünün ardından birçok reform gerçekleştirilmiştir. 2004 yılına kadar oluşturulan aktif diplomasi trafiği ile Türkiye'de Kopenhag siyasi kriterleri yerine getirilmeye başlanmış ve 2005 yılında tam üyelik müzakereleri başlatılmış ve bu tarihten itibaren Türkiye AB yolunda hızla yol kat etmeye başlamıştır. Gerçekleştirilmesi gereken 35 fasıldan 13'ü gerçekleştirilmiş lakin Kıbrıs meselesi nedeniyle birkaç fasıl AB konseyi tarafından askıya alınırken, bazı fasıllarda Fransa ve Kıbrıs Rum Kesimi tarafından bloke edilmiştir. (Şenay, 2014). Yaşanan bu gelişmeler nedeniyle görüşmeler sekteye uğramış ve içinden çıkılması güç bir hale dönüşmüştür. Kıbrıs meselesi Rum kesiminin yoğun faaliyetleri doğrultusunda müzakere sürecini etkileyecek bir konuma gelmiştir.

Aslına bakılırsa Türkiye gerekli şartları yerine getirebilseydi 1981 yılında Yunanistan ile birlikte AB'ne katılabilecekti. Türkiye'de yaşanan askeri darbeler ve dolayısıyla kesintiye uğramış olan siyasi hayat ve istikrarsız demokrasi, Türkiye'nin gelişimini etkilemiş ve dünyaya açılmasının önünde engel teşkil etmesinin yanı sıra kötü bir prestije sahip olmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin AB Üyeliğinin Avantajları ve Dezavantajları

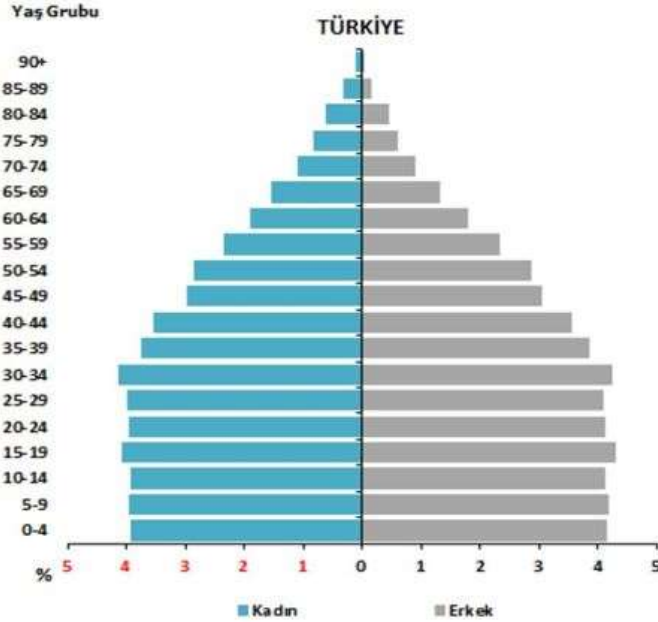
Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği, Avrupa Birliği'ne artı bir değer olarak görülüp görülmediği; ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan değerlendirilmesi gereken çok yönlü soru olmakla birlikte, değişken parametrelerin yer alması, muhtemel cevapların ortaya çıkacağı kesindir. Avrupa Birliği; nasıl bir örgütlenme içinde varlığını devam ettireceği ve ulusal kalkınmacılık veya birliktelik anlayışı ile birlikte küreselleşme stratejisi içinde mi varlığını sürdürecektir sarmalı; diğer cevap bekleyen bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye için iktisadi ve sosyal kalkınma emareleri açısından; Avrupa Birliği önceleri ütopyik bir yapı olarak var olsa da, gelişen dünya dengeleri içinde Avrupa Birliği içinde yer alacak Türkiye'nin varlığı, Avrupa Birliği'nin varlığının devamlılığı için kaçınılmaz olabilir mi?

Avrupa Birliği nüfus yapısı; Birlik varlığının genel profili içinde iktisadi ve siyasal portrenin gölgesinde, gelecek yapılanma içinde ve tahlillerde görülmemektedir. Nüfus şekillenmesi; yapısal reformlarla veya doktrinlerle belirlenmesi mümkün olmamakla birlikte, eksilmenin veya çoğalmanın tehdit olarak görülmesi kaçınılmazdır. Avrupa Birliği'nin en önemli yapısal şekillenmesini etkileyen unsur olarak, beşeri unsurların önemi; gelecek Avrupa Birliği içinde hassas ve vahim konu olarak yer alacaktır. Yeni aktörler içinde Türkiye'nin varlığı; önemle kabul göreceği alan, beşeri esaslar paralelinde olacağını iddia etmek mümkündür.

Avrupa Birliği kurumsal yapısının devamlılığı, üye ülkeler arasındaki işbirliğine bağlı olması kaçınılmaz ise, bir başka ifade ile ülke yönetimlerinin, Birlik içindeki varlıklarının devamlılık açısından önemi ne derecede önemli ise, bir o kadar önemli olan Avrupa Birliğini var eden iktisadi konsorsiyum ve elbette birçok alanda alınan kararlar ve uygulamalar olduğu hiç şüphesizdir. Üye ülkelerin varlıkları; Birlik için yeni bir yük oluşturmakla birlikte, elbette artı değer de oluşturmaktadır. Gelecek yıllar düzeyinde, iktisadi ve sosyal parametreleri oluşturan verilere bağlı olarak, çeşitli öngörülerde bulunmak mümkündür. Beşeri zenginlik; öngörülerin oluşmasında en önemli parametre olarak görülmeli ve önemli düzeyde ele alınmalıdır. Üretimin varlığı ve devamlılığı açısından, kaynaklar ne kadar önemli ise toplumların varlık skalaları da gelecekte şekillenecek iktisadi, sosyal, siyasi yapı açısından Avrupa Birliği profilinin nasıl değişeceği hakkında öngörülerini beslemektedir.

Avrupa Birliği üye ülkeleri, nüfus öngörülerinin yer aldığı skala; Avrupa Birliği'nin nasıl bir beşeri devamlılık sağlayacağı ve elbette genç nüfusun bu varlık içindeki yeri, kuşkusuz önem arz etmektedir. Genç işgücü potansiyeline sahip, yeni üye ülkelerin bir çoğunda; çalışmamızda incelediğimiz üzere, iktisadi ve sosyal sorunların varlığını görmek mümkün olmakla birlikte, bu ülkelerin Avrupa Birliği içinde nasıl bir kaynak ve misyon üstlendiklerini çeşitli açılardan ele almak gerekmektedir. Nüfus parametresi çerçevesinde, Birlik yapısını yalın olarak değerlendirmek; yapının beşeri kaynaklarının devamlılığı ve sürdürülebilir bir profil oluşturmak açısından, özellikle Doğu Bloğu olarak adlandırılan ülkelerin, Avrupa Birliği'ne kabul sürecinde; bu gelecek beşeri eksikliklerin varlığına bağlı olduğunu iddia etmek olasılıklar içindedir. Avrupa Birliği üye ülkelerinin; genel yapılarına ve kabul koşullarının çok yakınında iktisadi ve sosyal parametrelere sahip olmayan ve aynı zamanda kalkınma göstergeleri esası içinde yeni devinimler içinde olan ve profillerinde yardımların ve desteklemelerin, esas olduğu ülkelerin, yapı içinde beşeri düzeyde kaynak oluşturduğunu, varlıklarını; bu düzlem içinde ve Avrupa Birliği coğrafyasında tercih edilerek gündem sağladıklarını iddia etmek mümkündür. Avrupa Birliği gelecek nüfus öngörülerini; elbette mekanik düzlemde değerlendirmek; öngörüler paralelinde nasıl bir beklenti ile nüfussal bir yapı tasavvur edildiğini ve devamlılığın ölçekselsel

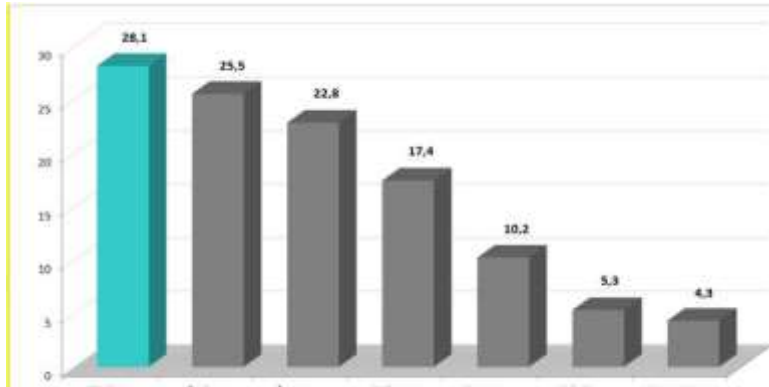
düzeyde ve genel yapıya uzak iktisadi parametrelerin var olduğu ülkelerle tamamlama isteği görülmektedir. Avrupa Birliği nüfus öngörülerinin yer aldığı altmış beş yıllık tabloda; aslında beşeri gelecek düzleminde beklentileri de bir şekilde ihtiva etmektedir. Devamlılıklar ve istikrarlı yapılanmanın ana aktörünün insan olduğu ve tüm parametrelerin bu odak üzerinde şekillendiğini unutmamak gerekmektedir.

Şekil 1: Türkiye Yaş Grup Piramidi

Kaynak: <http://www.invest.gov.tr/trTR/investmentguide/investorsguide/Pages/DemographyAndLaborForces>

açıdan Avrupa Birliği istihdam politikalarında, hissedilir derecede, söz sahibi konuma getireceğini tahmin etmek mümkündür. "Türkiye Yaş Grup Piramidi" adlı tablonun; 20-25 yıl sonra, aynı potansiyel çalışan nüfus varlığını, koruyacağını görmek mümkündür. Genel olarak, Avrupa Birliği bünyesinde yer alan ülkelerin; nüfus profilleri itibari ile özellikle yaşlı nüfusun varlığı, baskın bir şekilde, güncelliğini korumakta ve genç işgücünün eksikliğine bağlı olarak,

Şekil 2: Türkiye ve Bazı AB Ülkeleri İş Gücü (Milyon Kişi)

Kaynak: <http://www.invest.gov.tr/trTR/investmentguide/investorsguide/Pages/DemographyAndLaborForces>

görülmektedir. Birlik üyesi ülkeler içinde; zaman aralıkları ekseninde, çalışan nüfusun

Türkiye'nin etkili bir nüfus potansiyelinin varlığı; özellikle de işgücü açısından, gelecek yıllar içinde, yaş skalaları incelendiğinde, Avrupa Birliği üye ülkelerdeki nüfus aralıklarına göre, kaynakların en önemlisi, işgücünün devamlılığı açısından, güçlü bir profil görülmektedir. Gelecek Avrupa Birliği istihdam stratejileri içinde; genç nüfusa olan gereksinim, kısa ve uzun vadeli sürdürülebilir bir Birlik üretim mekanizmasından, kaynakların verimli kullanılmasına, güvenlikten,

sosyal standartların şekillenmesine, önem arz etmektedir. Gelecek işgücü potansiyeli, Türkiye'yi; beşeri

Avrupa Birliği içinde, nüfus hareketliliğine ihtiyaç olduğunu ifade etmek mümkündür.

Türkiye beşeri yapısı itibari ile Avrupa Birliği üye ülkelerle karşılaştırıldığında; ciddi düzeyde, gelecek zaman aralıkları içinde, genç işgücü devamlılığı açısından, önemli bir kaynak olarak

sürekliliğini sağlayacak, yaş aralıklarının eksikliği, dikkatle incelenmesi gerekir. Gelecek Avrupa Birliği'nin ana parametresi olan beşeri yapı ve buna bağlı olarak ortaya çıkacak; iktisadi ve sosyal parametrelerin, temel içeriklerinin, birbirini direkt olarak etkileyeceği kuşkusuzdur. Türkiye; var olan yaş skalaları ve gelecekte öngörülen beşeri skalalarla değerlendirildiğinde, Avrupa Birliği'nin, bu düzlemde gereksinimleri ile önem arz etmektedir. İktisadi yapının devamlılığı açısından beşeri zenginliğe ihtiyaç duyan Avrupa Birliği; kaynak olarak değerlendirdiği, yeni üye ülkelerin, uyum süreçlerinde öncelikleri içerisinde, varlığının sürdürülebilir olması açısından, kısa ve uzun vadede beşeri gelecek profili içinde, Türkiye'nin önemini üst düzeyde görmektedir. Polonya, Macaristan, Romanya ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerle kıyaslandığında; Türkiye var olan Avrupa Birliği yapısı içinde, direkt ve endirekt bağlantılı bir işgücünü, zaten içinde barındırmaktadır. Avrupa Birliği yeni üye konumunda olan birçok ülkenin yaş skalası içinde; bir kaç ülkenin toplamından fazla işgücü kaynağının var olduğu, Türkiye nüfusu; birliğin güncel ve gelecek yapısı içinde öne çıkmaktadır.

Ayrıca, Avrupa Birliği Düşünce Grubu'nun "Avrupa Projesi 2030 Tehditler ve Fırsatlar" adlı raporda, "Dünya'da Avrupa" başlıklı bölümde; "Türkiye dâhil olmak üzere, hâlihazırda resmi adaylık statüsü tanınmış ülkelere verilen sözlerin yerine getirilmesi ve müzakere sürecinin devam ettirilmesi gerekmektedir" açıklaması ile Avrupa Birliği'nin ihtiyatlarının yanında, Türkiye'nin üyeliği ile beraber, öncelikler esas alınarak yapılan değerlendirmelerle, "dış politika aktörlüğü, enerji arz güvenliği, genç, vasıflı, dinamik işgücü potansiyeli ile demografik-ekonomik sorunların çözümü, yasadışı göç ve örgütlü suçlarla mücadele vb. birçok alanda" etkili bir politika oluşturmada; Türkiye üyeliğinin önemine işaret edilmektedir. Alternatif ve kapsayıcı bir Avrupa Birliği oluşturulması ve/veya geleceği için; etkili dış politikalar ve yapıya kıtasal merkez niteliği kazandırılarak, taahhütlerin mümkün hale geleceği raporda ileri sürülmektedir. Yeni üyelere açık ve istenilen kriterlerin uyum çerçevesinde değerlendirilerek; güvenilen Birlik yapısı güçlendirilmeli açıklaması yanında, raporda en önemli vurgulardan biri olarak; " Birlik sınırlarının subjektif unsurlarla değil, ancak objektif kriterlerle ve Avrupa Birliği değer, norm ve standartlarına uyum çerçevesinde çizilebileceği " özenle ortaya sunulmaktadır. AB Düşünce Grubu Mayıs 2010 tarihinde Avrupa Konseyi'ne sunduğu rapor başlıklarını sıralamak gerekirse; " Avrupa Birliği'nin bir seçeneği var; AB ekonomik ve sosyal modelin yenilenmesi; bilgi yoluyla büyüme, bireyi güçlendirme; demografik tehditler, yaşlanma, göç ve entegrasyon; enerji güvenliği ve iklim değişikliği, yeni bir sanayi devrimi; hiç bitmeyen tehdit, iç ve dış güvenlik " olarak belirtilmiş ve özellikle AB'nin tek seçeneği olduğu vurgulu başlıkta, gelecek dönemlerde teknolojik ve sermaye açısından ileri düzeyde kabul edilen Avrupa ilerleyişi bayrağının Asya tarafından ele geçirileceği korkusu ve gelecekte Avrupa'da yaşayacak neslin belirsiz ve korkulu bir ortamı içinde olabileceği kuşkusunu hâkim olabileceği belirtilmektedir. Raporda yer alan ekonomik ve sosyal model bir çok defa eleştirilerek, yenilenmesi gerektiği vurgusu yanında ayrıca beşeri-demografik tehditler önemle arz edilmektedir (T.C. AB Genel Sekreterliği, 2010 : 1-18).

Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne üyeliğinin, bir anlamda işaret edilerek; artı değer yaratacağına dair ilk olarak, "Avrupa Projesi 2030" adlı rapor içeriğinde; bir kaç ülke ile birlikte ifade edilmesi ve bu durumun; bağımsız sayılabilecek birçok kanaat önderleri tarafından oluşan "Avrupa Birliği Düşünce Grubu" tarafından gerçekleştirilmesi; önemli bir gelişme olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Türkiye; endirekt biçimde, bir çok defa Avrupa Birliği gündeminde olmasına karşılık, daha küçük ölçekli yapılara sahip ülkelerin, daha hızlı bir şekilde Birlik içinde yer alması, çeşitli soruları beraberinde getirirse de, üyeliklerin artı değerlerinin, yapıya

nasıl şekil vereceği konusunda, öngörülerin veya verilerle destekli analizlerin eksikliğini, literatür açısından belirtmek gerekir. Türkiye ve üyelik profili; ifade ettiğimiz gelişmelerde; Avrupa Birliği, subjektif ve objektif değerlendirmeler açısından öz eleştiri niteliğinde olan ve 2030 Stratejisi olarak kabul edilen ancak 2020 Stratejisi içeriğinin devamlılığı niteliğindeki raporda da resmen yer alması önemli bir gelişme olarak görülmektedir.

Türkiye'nin AB Üyeliği Önündeki Engeller

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerindeki mevcut sorunlar asıl nedeni itibari ile siyasi kriterler konusunda düğümlenmektedir. Avrupa Birliği tarihsel süreç içinde insan hakları ve demokrasi konularının geliştirilmesi konusunda bir tutum belirlemiştir. Türkiye Avrupa Konseyi üyesi olmasının gereği olarak insan hakları ve demokratikleşme ilkelerini benimsemiş olmakla beraber uygulamada eksikliklerin olduğu görülmektedir. (Bozkır, 2002) Eksiklikler AB tarafından yayınlanan ilerleme raporları doğrultusunda eleştirilmiştir. Türkiye'nin AB üyesi olabilmesinin önündeki engellerin kaldırılması ve yapılacak reformlar yoluyla iyileştirilmesi neticesinde üyelik yolunun açılacağı belirtilmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği yolculuğu sancılı bir süreç olarak devam etmektedir. Günümüz itibari ile Türkiye'nin önündeki engeller şu şekilde sıralanabilir. İlk olarak Türkiye'nin önünde ki en büyük engellerden biri Kıbrıs meselesidir. AB tarafından Kıbrıs meselesinin çözümü Türkiye'ye AB üyeliği önünde adeta bir şart olarak sunulmuştur. Kıbrıs meselesi Yunanistan'ın AB'ye üye olmasının ardından, sürekli ön planda tutulmaya çalışılan bir konu olmuştur. 2004 yılında Kıbrıs Rum kesiminin tek taraflı olarak AB'ye üye olmasıyla birlikte Türkiye üzerindeki baskılar artmış, Türkiye'nin AB üyeliği söz konusu edilerek Kıbrıs meselesi konusunda taviz vermesi beklenmiştir. (Demir, 2005) Yunanistan AB'ye üye olduktan sonra, Türkiye'nin üyeliğine karşı veto tehdidini kullanarak Kıbrıs meselesini kendi lehine çözüme çabası içerisine girmiştir. Kıbrıs ve Yunanistan'ın bu politikaları AB tarafından da kısmen kabul görmektedir. AB Türkiye'yi yayınladığı ilerleme raporlarında da belirttiği üzere işgalci olarak görmekte ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanımamaktadır.

Avrupa Birliği'nin bir diğer endişesi de Türkiye'nin kalabalık nüfusedir. AB'nin Avrupa Parlamentosu ve AB konseyi gibi karar organlarında ülkelerin nüfusları doğrultusunda temsil edilmeleri nedeni ile tam üye olması durumunda Türkiye Almanya'dan sonra ikinci büyük nüfusa sahip ülke olacak ve şuan ikinci sıra da yer alan Fransa'nın da önüne geçmiş olacaktır. Önemli kararlar almada Almanya kadar yetkiye sahip olması hem Almanya hem de Fransa tarafından kabul edilmeyecek bir durum olmaktadır. Bu bağlamda önerdikleri çözüm ise imtiyazlı üyeliktir. (Atik, 2013) İmtiyazlı üyelik aslına bakılırsa hiçbir konuda yetkin olamama anlamına gelmekte ve bu formül sadece Türkiye için önerilmektedir.

Avrupa Birliği yolunda diğer bir engelde Avrupa Birliği'nin en önemli mali kaynağı olan Gayri Safi Milli Hasıla payı da olarak bilinen bütçeye Türkiye'nin yapacağı katkının sınırlı olmasıdır. AB'nin bütçesinin önemli kaynağı olarak üye ülkelerin GSMH'lerinin belirli bir oranı AB bütçesine aktarılmaktadır. Avrupa Birliğinde şuan itibari ile en çok katkı yapan ülke Almanya'dır. Türkiye'nin GSMH'si Almanya'ninkinden düşüktür ve üyelik durumunda Türkiye Almanya'dan daha az katkıda bulunmasına rağmen parlamentoda temsil açısından Almanya ile hemen hemen aynı sayıda parlamenter sahibi olacaktır. (Atik, 2013) Bu durum birçok AB üyesi ülke açısından hoş görülmemektedir.

Bunun yanı sıra Avrupa Birliği bir sonra ki genişleme sürecine girdiğinde yeni alınacak ülkelerin belirlenmesinde halk oylamasının yapılacak olmasıdır. Bu durumda başta Yunanistan ve Güney Kıbrıs olmak üzere referandumlarda hayır diyecek ülkeler vardır. Diğer taraftan Eurostat'ın AB'nin 15 ülkesinde yaptığı kamuoyu yoklamasında yeni üyelerin belirlenmesi durumunda AB üyesi ülkelerin halkları tarafından üyeliği an az istenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. (Özsoy, 2002) AB önünde ki diğer bir engel ise; Avrupa Parlamentosu'nda Hristiyan Demokratların Türkiye'nin üyeliğine kesin bir dille hayır demeleri oluşturuyor.

“AB'nin Mart 2010'da açıkladığı “Avrupa 2020 Stratejisi”, kısaca, AB'nin küreselleşme karşısında yaşadığı yapısal sorunların aşılabilmesi için geliştirdiği bir hedefler, ilkeler belgesi olarak tanımlanabilir.” (Tural, 2013) AB'nin 2020 Derinleşme Stratejisi Türkiye ile ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun nedeni derinleşme politikası önemli oranda mali kaynağa ve disiplinli bir ekonomiye ihtiyaç duymasındır. Türkiye büyük ve kalabalık nüfusa sahip bir ülke olmasından ötürü bu politikaların uygulanması büyük ülkeler açısından zor bir durumdur. AB Türkiye'nin bu durumundan ötürü üyeliğine sıcak bakmamaktadır.

Bir diğer ve en büyük engellerden biri de Türkiye ve AB'nin Kürt Sorunu'na olan bakışlarındaki farklılıklardır. AB, Kürt sorununun Türkiye'nin gündemine yoğun bir biçimde oturmuş olduğu 1990'lı yıllarda, Kürt hareketine yeni alanlar açarak ve mobilize olabilmeleri için yeni araçlar sunarak Kürt siyasi hareketinin güç kazanmasına ve uluslararası camiada meşruiyet kazanmasına yardımcı olmuştur. Türkiye, AB tarafından Kürtlerin bireysel hak taleplerini kabul etmesi gerektiği yönünde eleştirilmektedir. AKP'nin iktidara gelişi ile birlikte AB'nin de tutumu değişmeye başlamıştır. AKP iktidarının ilk döneminde sorunun varlığını inkâr etmeyen ve demokratikleşme yönünde çalışmaları olan yeni bir iktidar mevcuttu. Bu bağlamda, AKP'nin başta AB olmak üzere uluslararası kurum ve kuruluşları da bu sürece dâhil etmeye çalışması AB'nin Kürt sorununa bakışını kısmen değiştirmiştir. (Diler, 2014)

ABD, AB ve birçok yayın kuruluşu tarafından yapılan değerlendirmelerde Kürt meselesinin çözüme kavuşmasının önündeki en büyük engelin kalktığını ve bundan sonra Türkiye'nin meseleye siyasi çerçevede çözüm bulması gerektiği belirtilmiştir. Uluslararası Kriz Grubunun Türkiye ve Avrupa: Belirleyici Yıla Girerken başlıklı raporunda Kürt meselesi ile ilgili şu noktalara değinilmekteydi; ilk olarak Kürtlerin yoğunlukta yaşadığı bölgelerde iktisadi kalkınma planları yapılmalı ve Türkiye'de yaşayan Kürtlerin dil ve kültürel haklarının genişletilip, Kürtlerin siyasal alanda temsil edilme hakkına sahip olması gerektiği vurgulanmıştı. (BİLGESAM, 2009)

Avrupa Parlamentosunda 13 Aralık 1995'te yapılan oylama ile Gümrük Birliği Anlaşması imzalanmıştır. Bunun yanı sıra aynı tarihte birde demokratikleşme, insan hakları ve Kürt meselesi ile ilgili Türkiye'ye somut adımların atılması yönünde telkinde bulunulmuştur. Avrupa Konseyi yukarıda sözü edilen başlıklar ile ilgili Türkiye'ye yıllık bazda raporlar hazırlanıp, sunulmasını karara bağlamıştır. Bu konuların Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerini uzun bir dönem meşgul edeceği görülmekteydi. Gümrük Birliğinin mekanizmasının nasıl işleyeceğine dair 1996 yılında hazırlanan komisyon raporunda, Türkiye'nin demokratik adımlar atması gerektiği, çünkü ülkede süre gelen insan hakları ihlalleri olduğu belirtilmiştir. Bu dönemde ve sonrasında Avrupa Parlamentosu Türkiye'deki insan hakları ihlalleri konusunda kınama kararları vermiştir. (Belli, 2015). AB Kürt meselesine sunduğu çözüm önerilerinde genel bir af çıkarılması, bütün siyasi partiler, Kürt aydınları ile sivil toplum kuruluşları, insan hakları

derneklerinin de katıldığı demokratik ve siyasal çözüm yolları bulunması gerektiğini içeren bir takım kararlar almıştır.

SONUÇ

Avrupa kıtasında devamlı barışın olması için Birlik oluşturulması fikri II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmıştır. Avrupa bütünleşmesi yolunda atılan önemli adımlar AB'nin ekonomik topluluktan siyasi bir topluluğa dönüştürülmesiyle olmuştur. Soğuk Savaş sonrası Avrupa'nın yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç vardı. Bu sebepten de AB bazı ülkeleri kendi bünyesine alarak genişlemeyi hedeflemiştir.

Türkiye ile AB ilişkilerinde tarafların yıllardır birbirlerinden kopamadıkları gözükmektedir. AB'ne tam üyelik olasılığı Türkiye için şimdilik uzak gözüküyor. Türkiye'nin önünde tam üyelik sürecini gerçekleştirmeden önce yerine getirmesi gereken yükümlülükler vardır. Aynı zamanda Türkiye gelecekte oluşacak AB haritasının dışında kalmak istemiyor. Türkiye'nin eksiklikleri gibi AB'nin de kendi içinde sorunları mevcuttur. AB genişleme konusunda ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. Genişleme gerçekleştiği takdirde AB mali açıdan sorunlarla karşılaşacaktır. Bu sebepten de Türkiye'nin üyeliğinin kısa vadede gerçekleşmesi neredeyse imkânsız gibi gözükmektedir.

Avrupa Birliği ekonomik ve sosyal yapısı üye ülkelerin sahip olduğu kaynaklara göre dünyanın en önemli birliği olarak ifade etmek, elbette mümkündür. AB oluşum süreci içinde, kırılan süreçler yaşanmasına rağmen ciddi sınavlar verildiğini ve başarılı bir profil sergilendiğini de söylemek gerekmektedir. Avrupa dışından bir ülkenin olmaması ve tamamen sınırlar dahilinde bir Birlik stratejisi; azalan kaynak ve yaşanan gelişmelere bağlı olarak, prestij kaybı ortaya çıkmakta ve başta Almanya olmak üzere ciddi bir sorun sarmalı yarattığını ileri sürmek mümkündür. Avrupa Birliği; üye ülkelerin dış politika kimliğini oluşturmaya çalışsa da, üye ülkelerin iç politikalarında, ciddi farklı seslerin AB'ye karşı yükseldiğini ve ülkelerin özellikle parasal birliktelik sonrası yaşanan, ulusal para değerlerinin azalması ile birlikte, ortak para kullanımında yaşanan sorunlara paralel ve ayrıca yeteri kadar parametrik iktisadi bütünlüğün oluşturulmadığını, günümüz için öne sürmek doğru bir yaklaşım olacaktır.

Avrupa Birliği gelecek yapısının nasıl şekilleneceği ve Türkiye'nin bu yapı içinde nasıl bir misyon üstleneceği, aslında çift taraflı sorgulanması gereken bir husus olduğunu belirtmek gerekmektedir. Ekonomik gelişmişlik ve kalkınma düzeyinin verilere bağlı olarak değerlendirilmesi, temel karşılaştırmalı verilere bağlı olarak çalışmamızda mevcuttur. Verileri esas alarak değerlendirmek gerekirse, iyimser ve kötümser senaryolar; birbirine yakınsama içinde olduğunu, tüm değişkenlerin yalnızca matematiksel olarak ele alınmasının, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin gelecek stratejilerine aykırı olduğunu belirtmek ütöpik değildir. Türkiye varlığının; Avrupa Birliği için önemli olduğunu, Balkan ülkeleri ve birçok üye ülkenin oluşturduğu tabloya göre, belirgin oranlarda hissettirmektedir. Avrupa Birliği görüşmelerinde yaşanan müzakere krizlerinde; temel olarak Türkiye yapay bir kriz sürecine sahne olmamak konusunda ciddi aşamalar kaydetmiştir. Ulusal ekonomi; bir sistem içinde dışa bağımlılığı azaltarak, üretim modelini geliştirmeye devam etmektedir. Dış ilişkilerin zamana ve gelişmelere bağlı olarak ilerlediğini, stratejik hamlelerle ülkelerin elini güçlendirdiğini, politik arenada bunun esas olduğunu her iki tarafta bilmektedir.

Avrupa Birliği yalnızca ekonomik bir birliktelik değil, aynı zamanda karar alma mekanizmalarında siyasi bir birliktelik söz konusudur. Avrupa Birliği geleceğinde, şiddetle öne

çıkan Türkiye varlığı; insan gücü açısından göz ardı edilemeyecek düzeyde baskın bir kaynak niteliğindedir.

Tabii ki bu insan gücünün iyi yetişmiş olması, Avrupa kimliğinin getirdiği özelliklere sahip olması Türkiye açısından büyük önem taşımaktadır. Demokrasinin, özgürlüğün AB standartlarına çekildiği bir Türkiye, AB'nin üye yapmaktan çekinmeyeceği bir ülke olacaktır. Fakat bunun için Türkiye'nin öncelikle sosyal sorunlarını çözmesi gerekmektedir. Türkiye'deki toplumsal sorunların, özellikle Kürt sorununun çözülmesi ve bu alanda daha özgürlükçü bir anlayışın benimsenmesi gerekmektedir. Böylece Türkiye içinde barındırdığı potansiyeli açığa çıkarabilecektir.

KAYNAKLAR

- Arsava, Fusun, "Nice Antlaşması'nın Getirdikleri", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C.1, N.2, 2002, s.2.
- Aydoğan, Metin, "Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliği'ne", Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2002.
- Atik, H., "AB Türkiye'yi Neden Tam Üyeliğe Kabul Etmiyor?", 2013.
- Bal, Harun ve Özal, Hüseyin "Avrupa'da Parasal Birlik Düşüncesi ve Euro'ya Geçiş", Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi, C.15, S.2, 2011.
- Baykal, Sanem, "Reform Antlaşması ve Getirdikleri", Avrupa Çalışmaları Dergisi, C.7, S.1, Ankara, 2007.
- Belli, Sevdet Ülgen, "Helsinki Zirvesinden Günümüze Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri Çerçevesinde Kürt Meselesi", İstanbul, 2015.
- BİLGESAM, "Kürt sorunu raporu", 15 Ocak 2009.
- Bolat, Ö., "Avrupa birliği ve Türkiye -AB ilişkilerinin kronolojisi", MÜSİAD Yayınları, s.6, 1990.
- Bozkır, V., "Türkiye ve Avrupa Birliğine tam üyelik", 2002.
- Bozkurt, Enver; Özcan, Mehmet; Köktaş, Arif, "Avrupa Birliği Hukuku", 2.bs., Asil Yayın Dağıtım, 2004.
- Canbolat, İbrahim, "Uluslararası Sistem Avrupa Birliği-Bir Dönüşüm Analizi", 2.bs., Alfa Yayınları, 1998.
- Demir, N., "Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu", Fırat Üniversitesi sosyal Bilimler Dergisi, cilt 15, sayı 1, s.365, 2005.
- Diler, F. G., "KCK davası AB'nin Kürt sorununa bakışında milat oldu", 2014.
- Günuğur, Haluk, "Avrupa Entegrasyonu", Ekonomik Yaklaşım, C.4, S.9, 1993.
- Herdegen, Matthias, "Europarecht", 9. Auflage, München, 2007.
- Karluk, Rıdvan, "Uluslararası Ekonomi", 5.bs., Beta Basım Yayınevi, 1998.
- Karluk, Rıdvan, "Avrupa Birliği ve Türkiye", Beta Basım, 8.bs., 2005.

- Koçer,G., "Türkiye'nin Avrupa Birliği Politikası: Uluslararası İlişkiler Açısından Bir Analiz", Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi yıl:1 cilt:1 sayı:2, kış, s.45. 2009.
- Oder, Bertil Emrah, "Avrupa Birliği'nde Anayasa ve Anayasacılık", Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2004.
- Özcan, Mehmet, "Avrupa Birliği'nde Fikri ve Sınai Haklar", Nobel Yayınları, Ankara, 1999.
- Özdemir, Esin, "Lizbon Antlaşması'nın getirdiği yenilikler", 72 Ekonomik Forum, 2009.
- Özer, M. A., "Yönetim ve Ekonomi", cilt:16 sayı:1 Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. s.894, 2009.
- Özsoy, O., "AB yolunda Türkiye", Genç işadamları Vakfı AB yayınları, İstanbul, 2002.
- Sander, Oral, "Siyasi Tarih İlkçağlardan-1918'e", İmge Kitabevi, 2.bs.,1992.
- Sönmezoğlu, F., "Türk Dış Politikası", Der Yayınları, İstanbul, 2006.
- Şenay, F., "Türkiye ve Avrupa Birliği: Çok Boyutlu İlişkiler", SETA perspektif, sayı 39, mart, s.3, 2014.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Sosyal, Bölgesel ve Yenilikçi Politikalar Başkanlığı "Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi", Haz: AKBAŞ G., APAR A., Eylül 2010 Ankara.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, "AB Düşünce Grubu Raporu : Avrupa Projesi 2030", Tehditler ve Fırsatlar ABGS Değerlendirmesi ve Rapor Özeti, Mayıs 2010.
- Tekinalp, Gülgören ve Tekinalp, Ünal, "Avrupa Birliği Hukuku", Beta Yayınları, İstanbul, 2000.
- Tezcan, Ercümant, "Anayasa'dan Lizbon Antlaşması'na: Avrupa Birliği'nde Temel Metin Tartışmaları, Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı", 2008
- Tural. N., "AB'nin stratejik hedefleri ve Türkiye ilişkileri-1",06, 2013.
- Türe, Fatih, "Birleşik Avrupa Düşüncesi ve Avrupa Birliği, Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye", Seçkin Yayıncılık, 2004.
- Uçkan, Banu, "Avrupa Anayasası'nın Genel Çerçevesi Ve Sosyal Politikalara İlişkin Temel Düzenlemeleri" Çalışma ve Toplum, S.6, 2005.
- Ülger, İrfan Kaya, "Avrupa Birliği El Kitabı", Ankara, Seçkin Yayınları, 2003.
- Ülger, İrfan Kaya, "Avrupa Birliği'nin ABC'si" Sinemis Yayınları, 4.bs., Ankara, 2007.
- Yanıkdağ, Tülin, "Anayasallaşma Sürecinde Avrupa Temel Haklar Şartı'ndan Lizbon Antlaşması'na", Bilge Strateji, C.2, S.3, 2010.